

Cursul IV.

— 1879. —

Nrul 8.

HIGIEN'A SI SCOL'A.

FOIA

pentru Sanitate, morbi, Educatiune si instructiune.

Ese in fie-care luna odata. — Pretul de prenumeratiune: pre anu e 2 fl.,
pre semestru 1 fl. A se adresa la Editiune in Gher'a.

Votiv'a Table.

„In cunoscerea si sanarea morbiloru jace problema medicinei. Cea dintai singura e sciintia, cea de pre urma a fostu pana acum'a empiria si va remane inca multu timpu. Ca se cunosca morbi, face mediculu o scola lunga; a sanata pote inse fia-cene, care scie ce ajuta. Si acesta sciintia este asa de puçinu spaciosa, incat Macs Stoll, unulu din cei mai celebri medici ai timpului seu, a vrutu se o scria pe unghile degetelor sale.“

Prof. Dr. Hirte.

Ea se cuprinde in doue cuvinte: traesce sanatosu! Boere have a imbracatu-o in siese cuvinte: picioare calde, capu rece, fole deschisu; Dumoulin in trei cuvinte: apa, dieta, misicare!

Cercul vietiei.

(Urmare.)

29. Din punctele petrecute amu invetiatu a cunosc, cum este edificatu corpulu omenescu din puçine simple materii, si amu esperiatu, ca ele intra neconjenit in elu prin alimente si 'lu parasescuaerasi cu materiele deiective — de lapedatu; — spre cunoisciinta deplina despre procesulu nutritiunei alu corpului omenescu apartiene inca si impartastrea, cum clarifica acum sciintia propria

edificare și intinerire a corpului prin cele patru grupe de midi-lóce nutritóre.

Spre clarificatiunea acéstă se vede mai înainte de tóte a se dă o definitiune cuvintelor premise de multe-ori repetite *anorganicu* și *organicu*. — Ce însemnéază dara aceste expresiuni?

30. Sciinti'a aflatu, ca totu ce esiste în lume, este compus din materii, cari nu se potu mai departe desface; aceste materii se numescu *protomaterii* ori *elemente*. Din aceste aflatu sciinti'a pâna acumă cám 64, din cari constă lumea și a aratatu 14 elemente, din cari s'a escatu lumea mica, microcosmulu anticilor greci, precum numiau ei corpulu omenescu.

31. Aceste 64 elemente se impartescu în *metale* și *nemetale* (numite și metaloide.) 9 din aceste metaloide și 5 metale sunt cele 14 elemente, cari alcătuiesc corpulu omenescu adeca:

a) metaloide: *ocsigenulu*, *hidrogenulu*, *azotulu*, ori *nitrogenulu*, *carbonulu*, *chlorulu*, *fluorulu*, *sunforulu*, *fosforulu*, *sili-ciulu*;

b) metale: *kaliulu*, *natriulu*, *calciulu*, *magnesiulu*, *ferulu*.

32. Fie-care elementu are insusirile sale oterite, date loru dela inceputulu creațiunei adeca *poteri*; neci unul din aceste elemente nu se poate schimbă în altulu, dar' înse elementele se potu uni în diferite moduri în corpuri noue, cari apoi erau suntu indiestrate cu noue insusiri. Cupiditatea — poftă — elementelor a se uni cu alte elemente, o numimă *afinitate chimica reciproca* a loru, care insusire nu se află la tóte elementele asemene de tare. Cea mai mare afinitate catra celelalte elemente posiede *ocsigenulu*.

33. Conformu acestei legi a naturei aflamă dara în lumea nostra o multime de combinațiuni — legăture — ale acestor elemente, și invetiații au despartit tóte corporile, cari facu obiectulu vederilor și observațiilor nostru, după modulu, cum suntu în ele combinate elementele, în două grupe principali: în *anorganice* și *organice corpori*, și mass'a loru au numit-o *anorganica* și *organica imperia naturala*.

34. Corpori anorganice se numescu acele combinațiuni la cari elementele suntu său mestecate mehanice său se asociază chemically numai în *combinatiuni binarie*, său ale caroru combinațiuni se asociază; ele provinu în forma evadrupla, adeca în forma *aeriforma*, *picuratoria*, *fluida*, *pamentosa*, ori *cristalina*; ele se potu desface în partile constitutive ale loru pre calea che-

mica, éra dupa aceea prin recombinatiunea loru se producute alte corpuri noue; in ele aterna la oalta elementele seu prin puterea fizicala atractiva seu prin afinitatea chemica, acesta de pre urma este anume unu astfeliu de puternicu principiu de legatura, incatul done simple elemente, intre cari se afla afinitatea chemica, se unescu iute in unu corpu compusu, deca se intelnescu in statu liberu.

33. Organice corpuri se numescu acele combinatiuni de elemente, in cari elementele loru provin in combinatiuni *tertiarie*, *cuartarie*, ori *cinciare*. Aceste mai compuse combinatiuni de elemente s'au aflatu numai in plante, animale si omu, s'au recunoscutu ca producte ale procesului vitalu alu loru si s'a aflatu, ca in aceste fapture ale mamei natura a trebuitu apriatu unu mai puternicu *agentiu* in contra afinitatiei chemice a elementelor catra oalta, prin care ele au fostu si totu se renuncia la aplecarea loru spre combinatiuni binarie si se urmeza alte forme de combinatiune pana atunci, pana candu acelu agentiu tiene suprematia asupra loru. Dece elu inse inceta de a continua acest'a suprematia, atunci elementele corpului organicu erau nisescu a se lega in combinatiuni binarie (asiadara anorganice) pentru caru arata atat'a predilectiune. Se formezu sub impregiurari favoritorie de caldura, aeru si apa productele de descompunere chemice, ale putredirei. Agentiu, care fortiéza in corpulu organicu aretatele relatiuni de combinatiune ale elementelor si le sustiene pre unu óresicare tempu, este o putere cu totulu diferite de puterile chémice si fizicali lucratorie in imperiulu anorganicu alu naturei, si loru in óresicare relatiune opusu si se numesce putere organica ori *puterea vietiei, potere vitala*.

36. Numai in plante, animale si omu se afla astfeliu compuse combinatiuni de elemente, precum nu provinu nici un'a data in alte corpuri naturali si pentru ace'a aceste trei clase de fapture singurii purtatori ai acestora la organiculu imperiu naturalu si la partile constitutive seu productele loru, incatul in ele se afla ace'a compusa mestecare, se numesce *substantia organica*. Din cele pana acum'a cunoscute 64 elemente formezu numai **5** din ele combinatiuni organice, cari suntu parti constitutive ale plantelor ori animalelor in mania marei varietati a loru, adeca: ocsigenulu, carbonulu, azotulu, hidrogenulu si sunforulu. Dece aceste organice combinatiuni in intiesu mai strinsu suntu espuse influintii altoru elemente sub conditiuni capabile seu si combinatiunilor anorganice

ale loru, atunci se nascu si combinatiuni organice in intielesu mai largu, la cari potu participa si altele decât cele 5 elemente. — Töte combinatiunile organice, fora esceptiune, in intielesu maistrins uori mai largu, contine — carbonu si astfelui acestu elementu, este propriulu elementu organicu, si presentia lui este semnul caracteristicu a fia-carei combinatiuni organice, carei'a este de a se multiam si insusirea de combustibilitate a ei. Continențemul carbonului este dura singurulu momentu diferențialu de obste valorosu si pëtrunditoriu intre combinatiunile organice si anorganice. Nici unu chimicu nu a infaçiosiatu pâna acum'a o combinatiune organica nemidilociu din elementele loru coadunate in statulu liberu, prin singur'a lucrare chemica a loru catra olalta. Combinatiunile organice contin partile constitutive ale loru din mai multi ecvivalenti si suntu forte usioru de desfacutu; unele constau numai din două elemente, altele din trei, erasi altele din patru si unele si din cinci elemente.

37. Semnul caracteristicu alu substantiei organice se baséza dura pe creșicare gradu de o mestecatura compusa a elementelor mai departe pe o forma oterita corespundietoria loru, numita *struc-tura, ori tisă*, dela care apoi dupa punctul 32 aternă dota-tiunea loru erasi cu noue insusiri, prin cari apoi se provoca des-voltarea poterilor latente aflatorie in elemente, cari altufelii nu ar' pasi la ivela.

38. Acest'a caracteristica, numai in substantiele organice pro-venitoria desvoltare de poteri latente si esferea loru la ivela, se numesce *actiune de viață*; necontenit'a procedere a loru se baséza precum de sine se intielege spre sustinerea statului de mestecare organicu, precum si a fermei organizate, care numai asiá se poate efectua, deca se va executa o necontenita *primire si predare* a par-tilor constitutive elementarie, ce compunu aceste substantie organice; materi'a elementaria se schimba, dar' mestecatur'a compusa si oterita forma remane durêndu schimbarea totu acele.

39. Nici unu corp anorganicu in contrastu cu corporile organisate, nu arata fenomenulu schimbarii materiei. Elu se poate prin alipirea de parti asemene, marí in suprafața s'a; inse ce este odata in elu legatu si tiene la olalta, remane neschimbatu in acestu statu; Corpul organicu nu da nimicu afara, dar' nici nu pri-mesce nimicu in laintru; elu nu are misicare interna, care aru midiloci schimbulu celoru de pre urma molecule ale sale, si remane, precum este, pâna cându perde form'a esistintii sale prin po-

teri elementarie ori chimice. Cristalulu d. e. poate pre lângă form'a remanenta a se mari in volum si pondu si in laintrulu marginei sistemei la care apartiene elu, poate infaciosia oresi-cari schimbari ale dimensiunelor lui, inse odata ispravitud cristalul, ramane ce este elu, si miscaroa celor mai mici particele ale lui, prin acaror grupare s'a efectuitu elu, s'a facutu si se face numai *un'adat*.

Cele mai perfecte corpuri anorganice suntu *cristali*; ei suntu purarea numai unu agregatu de asemenea molecule, pâna cîndu corporurile organice se formează din diferite tieseturi ce se strabatu imprumutu. Partile de agregatu ale corporilor anorganice esistu numai lângă olalta, ele nu se conditionea reciproc calminte si nu incîta a fi ace'a, ce ele suntu si cîndu se punu afara de aternarea loru, adeca, cîndu se desfacu.

(Va urmă.)

Higiein'a in scăla.

Motto: Scălele suntu dé dreptulu cuiburile cloctorie de totu feliulu de morbi si indelungat'a petrecere in aerulu stricatu alu incaperilor scolastice efectuesce nu numai o deosebita receptibilitate pentru acei morbi ai copiilorui caroru cadu atati'a copii victimă, ci ei periclităza esentialminte si precei sanctosi, virtos'a desvoltare a junimei.

Theodoru Becker.

In acestu motto se cuprinde cea mai mare parte a Higieinei scolastice si pentru ace'a elu aru trebuu se fia intiparit u in mintea toturor invetitorilor, deca nu pentru elevi, pentru cari au se pôrte o deosebita ingrigire, baremi pentru sine insisi, ca se nu devina fora timpu neapti pentru chiamarea loru, bă dicemu si mai multu, acestu motto se fia descris u si pusu lângă impartirea oreloru in scăla, ca invetitorii se-lu pôta ceti in tôte dilele si se-lu urmeze cu tota acurateti'a.

Durere, că precum ne-am convinsu nu de multu Invetitorii nostri nu au neci cea mai mica convingere despre insemnatarea resuflarei si despre impededecarea ei prin aerulu recurat, ce se produce in localitatatile scolastice prin resuflarea si esalarea atatoru elevi, si des-

pre bolele, ce se nascu din impedecat'a resuflare, caci nu numai ca nu deschidu ferestile intre orele de lectiune, ca se se renoasca oresicatu-va aerulu, ci si candu suntu copii in scola, le tienu inchise si asia aerulu plinu de esalatiuni si de acidu carbonicu, stagna in localitatile scolastice si putrediesce spre cea mai mare dauna a copiiloru si a invetiatoriului, ba ce e mai multu ne-amu convinsu, ca. si in unu Institutu, unde se propune Highiein'a si Chemi'a, in orele libere de prelegeri stau ferestile inchise, ba si insisi ventilatorii! Directiunea Institutului ar' trebui se controleze pre famululu Institutului si se-lu traga la respundere pentru acesta negrigintia a obligatiunei sale, din care poate si trebuie se provina cele mai mari daune nu numai pentru ascultatori, ci si pentru DD. profesori.

Ca se arestamu cat'a importantia are acesta regula higienica pentru omenime in generalu si specialminte pentru scola, ne tienemiu indetorati, a da cetitoriloru nostri si mai virtosu Domniloru Invetiatori o icona despre organele resuflarii, despre functiunea loru si despre aerulu atmosfericu.

Plumanii apartinu la cele mai ponderoase organe de vietia si pentru ace'a ele suntu pastrate in unu locu scutit u corpului omenscu, adeca in o capsu ososa asia numita *Cosiulu peptului*. Elu se formeaza din 24 coste, cate 12 in fie-care lature, cari suntu in dereptu fipsate de column'a vertebrală — spinarea — era inainte de osulu peptului; din 12 vertebre — grebene — cari formeaza o parte a columnei vertebrale si din o plata de osu asié numita steriu, — osulu peptului — cu care suntu legate cele 7 coste superioare seu adverate prin cartilaginele costelor, pana candu cele 5 inferioare ori false coste se lega nemidilocitu.

Astfeliu formeaza cosiulu peptului unu *stelagiu miscatoriu* in gradu mare, care consta din 2 columne legate la olalta prin agrafe asemeni cercului, prin care se intocmesce mehanismulu misicarii, ce e calculat pe o legalminte schimbatoria largire si angustare a spaciului.

Plumanii ne presinta doue diumetati dupa forma si marime multiplu diferinde si binisoru dela olalta misicate a unui organu, cari primescu legatur'a sa prin ambele procese ale berigatei; — diumetata *drépta* este despartita in 3 loburi — bucati — superioru, mediu si inferioru, cea *stanga* in 2 loburi. Pondulu si marimea plumaniloru ne aréta nu numai dupa etate, genu, si indivi-

dualitate însemnate leganari, ci ei suntu în viétia la unulu si acelasi individu supusi unei schimbari necontenite aternatórie dela procesulu resuflarii. Plumanulu dreptu are unu volumu si pondu mai mare că celu stângu, de săi elu e mai scurtu, inse mai largu decâtua acést'a. Pondulu absolutu alu ambelor diumetati la olalta la genulu barbatescu face $44\frac{1}{2}$ éra la celu femeescu 35 uncii; pondulu specificu alu substantiei plumanilor perfectu libere de aeru, inse tienatorie de sange, moderatu este mai mare decâtua acel'a alu apei; cum inse plumanii au resuflatu, de locu devine substantia loru mai usiora că ap'a in urm'a contienerei aerului, astfeliu, cătu ei inotă desupr'a apei; in statulu liberu cu totu de aeru au plumanii unu volumu de 119—62 policari cubici, éra dupa deschiderea peptului cám mai odata atât'a de mare. Multimea aerului, care prin deschiderea peptului ese din plumâni prin constringerea loru face la ómeni crescuti in calculu midilociu 750 centimetri cubici, éra ace'a a aerului remasu in plumanii 330; aerulu restantu in plumanii la o respiratiune obicinuita pacica dupa espiratiune, se estima la 175 policari cubici si multimca aerului, care unu omu poterosu sanatosu dupa o premeresa adsinca inspiratiune pote espira prin cea mai cu potintia nicsiorare a spatiului peptului seu capacitatea vitala a plumanilor sale, precum se dice, face in calculu mediu 225 policari cubici astfeliu, că absolut'a evantitate de aeru care este in stare a o cuprinde plumanii unui omu crescutu obicinuitu se poate estimá aprocsimativ la 400 policari cubici.

La plumanii avemu se insemnamu, — invelitórea peleósa si parenchim'a inchisa in acésta.

Nemidilocit'a invelitóre a plumanilor ne infaciosiéza asia numit'a *Pleură*.

Pentru mai bun'a pricepere trebuie se insemnamu, că partea interna a cosiului peptului este coptusita cu o pele nestrabatuta, ce se numesce *Pleură* astfeliu, că cosiulu peptului se ni se infaciosiéza că o incuietura hermatica.

Pleură este o pele subtire, pelucida, forte extensiva, suria care e provediuta cu o surfaçia interna, libera, neteda si umeda si externa acrescuta, aspra. Ea forméza la fia-care parte a spaçiului peptului unu sacu inchisu in sine, care cám corespunde formei plumanului, pe care 'lu invelue.

Parechnim'a seu substantia plumanilor este o massa spongiosa, móle, la apasare p'entre degete chirurgica, suro-rosiateca umeda; ea este despartita in nenumerate portione, ce se numescu

lobulii pulmoniloru si consta din o sistema tievosa purtatoria de aeru si de sange, vase absorbitoare nervi si asile numitele tieseture interstitiale.

Sistem'a tievosa — tubosa — ne infacirosieza o totalitate incheiata de canale, ce se finescu orbucare se desface in form'a upui arbore ramosu, alu carui trupina — berigat'a si bronchiele — stau afara de plumanii, pana cindu ramurile cele mici in mai mici formeza propri'a basa a parenchimei plumaniloru.

Berigat'a seu trachea este o tieve elastica cam de 12 centimetri in lungime la cei crescuti, ea 'si ia inceputulu dela a cincea vertebra a grumadiului si in regiunea a treei vertebre dorsali se despica in doue ramuri ne asemene de mari, numite bronchii, din cari celu dreptu e cam de 2 cent. lungu celu stangu cam de 5 cent.; din ambii mergu erasi doue ramuri in diosu, cari se ramifica totu mai multu si mai multu pana la o micsiorare de 4 milimetri in diametru, si acesti se numescu primi, acuma mai urmeaza 3 categorii de ramificatiuni fia-care numite dupa evalitatea parietilorloru loru, din cari cele de pre urma, mai fine ramificatiuni bronchiali se finescu in seculeti orbi, numiti *besicutiele seu celulele plumaniloru*.

Besicutiele plumaniloru au dupa atata diferita marime dela 0,05—0,33 milimetri, in cari cele mai fine vase sangvinee — veniri arterii — jacu gole, astfeliu ca cuprinsulu loru se fia espusu unui omnilateralu schimbu cu ocsigenulu aerului atmosfericu, numerul loru se estimaza numai puçinu ca 6000 miliõne, care intinsel in o suprafacia aru acoperi 14,000 picioare patrate.

Sistem'a tievosa purtatoria de sange a plumaniloru apartiene la cerculu celu micu alu sangueltui, adeca la ace'a sistema a tubiloru, care le importa o mestecatura de sange venosu, de chilu si limfa din anima, si dupa-ce aceste in plumanii prin schimbarea cu aerulu atmosfericu se prefacu in sange arteriosu adeca rosit deschis u erasi lu deriva la anima; o parte mica a vaselor sangvinee vine dela cerculu mare si midilucesce metamorfos'a in insasi tiesatura plumaniloru.

Vasele absorbitoare si ghindulele limfaticice. Cele dintai suntu numai pre langa periferia esterna a substantiei plumaniloru, ci si prin tota grosimea ei latite in form'a retieleloru la olalta aterna-torie, era cele de pre urma de o marime si multime neasemenea,

care se urca căm preste douedieci, suntu asiediate in diferite locuri.

Plumanii primescui *nervii* sei parte din nervulu vagu, parte din nervulu simpatecu; firele loru in decursulu loru se alipesecu de parietii bronchiilor si de ai vaselor sangvinee si i-i concomitu pâna la cele mai finali ramificatiuni.

Tiesetur'a interstitiala a plumaniloru. Despre ordinea si latirea acestei tieseture capetamu o idea prin necontradicatori'a fapticea primire, ca ea forméza oresicumu substratulu pentru tota celealte parti constitutive ale parenchimei, si ca pe acest'a o léga strinsu la olalta acusi mai multu acusi mai puçinu; ca ea consta parte mare din unu stelagiu de fibrile ale materiei celulose si fibre elastice, cari de pre urma devinu cu atât'a mai predominant, cu cătu acelu stelagiu se continua in laintruhi lobiloru, astfelui, că ele se provina mai esclusivminte intre besicutiele plumaniloru, aicea inse se tienu la olalta prin puçina fora structura materia; pretutindenea in acést'a tiesetura suntu inca împrastiati si niscesim buri goli si celule diferitu formate, cari suntu de a se insemna că o substantia legatória.

Unu depositu, care la nceei crescuti nu lipsesce neci odata in aceste interstitiale tieseture ale plumaniloru este *pigmentulu negru*; elu provine in simburei liberi, cari se afla parte imprasciati singuratici, parte adunati in ghemutie rotundie ori in gramadiore.

Aceste tote forméza substantia plumaniloru.

(Va urma.)

Recel'a.

(Urmare din nrulu 4.)

La dureri mai mari de grumadi cu amigdale umflate, inflamatiunea membranei macoase a nasului etc. are se ia patientul o inghititura de apa rece prospeta in gura, se incovae capulu in deréptu, că apa se poeta ajunge si la partiele mai sfunde ale ghelejului si aci se o tienă fora a gargarisa pâna să incaldiesce, apoi o lapeda si ia alt'a érasi că mai nainte prospeta 10—15 minute, apoi pauza de 1 ora; din afara neintreruptu fomentu ude pe lângă grumadi cu mai dese schimbari. In nasu tragerea de apa mai stemperata. Dacea inse membrana mucosa este inclusa spasmadice (cu

girciuri) și nu poate se se curetie de materi'a necurata, adeca, în astă numitalu cataru secu ori infundatu mai punem pre lângă frunte o compresa umeda, care apoi desolve spasmulu și aduce membran'a mucosa la flucsu. Se mai recomanda si baia de picioare (apa de 1 policariu inalta 12—14° R.) în duratiune de 12—15 minute, unde altu individu are se frece bine picioarele pâna susu la pulpe udu, năptea caltiuni udi cu altii uscati désupr'a, si demanetia la desbracarea loru érasi, frecarea picioreloru cu o panzatatura udu. — La catarulu de macie respective *diarea*, — ardinare — numita si colerina candu se intimpla unu fluesu formalu alu sangelui catra macie cu versarea unei insemnate portiuni de seru alu sangelui in canalulu matiului, aplicam uvelirea parciala a corpului, moindu unu lintiolu — masaiu — si storcându-lu lu impaturemu intrejtu lu invelimu pe lângă fole, punem dêșupr'a lui o cerga de lâna, ori unu flanelu si apoi asiă acoperitun bine patientulu după ce a luat unu filigeau de lapte indulcitu cu sacharu si batutu cu unu ou ascépta pâna ce incepe sudorea, candu apoi patientulu ese din inveluire se spala biue preste totu tropala cu apa stemperata, apoi stersu bine se pune érasi in patu, séu merge érasi la primblares. Înătu acést'a procedura nu aru se ajunge, ea se repetéza. Diet'a are se fia neiritativa, oresu cu ou, zama de pâne cu ou, éra setea trebuie totudéun'a stinsa cu apa rece prôspeta, caci sangele cere inlocuirea perdutei fluiditatii.

Prin unu frigu mai mare ne potu degeră unele parti ale corpului, manele, picioarele, urechile, ori corpulu intregu :

La partile degerate este de insemnatu, ca si aci, că si la ardere este celu mai bunu midilocu érasi frigulu in forma de baia de néua ori de apa fôrte rece si fomente fôrte reci desu schimbate, cu aceste se invelescu partile degerate pâna-ce incëta tiepenirea si sangele cu caldur'a se intorce érasi, candu apoi fomentele reci nu se schimba desu, ci au se remana mai indelungatu tempu peste partile morbóse, adeca le schimbamu acum in fomente suscitatorie. Fiindu-că degerarea nu e alta, decâtă că prin duratória recela vasele capilarie in suprafaçia corpului seu ca se constringu astfelu, incătu intregulu sange se gonesce din ele si atunci partea degerata apare *alba*, séu ca sangele se inghiéga in paralisatele si largitele vase capilarie si atunci partea degerata se arêtea *rosie* ca sangele,

Cele mai obiinuite si mai secante degeneraturi suntu *păduceai*, cari in gradu mai micu constau in o umflatura moderata rosia, ce casiuna ferbintiala si mancarime; in gradu mai mare imflatur'a se se estinde mai tare, este mai inchis urosita si mai durerosă, in celu mai inaltu gradu se formeaza pe umflatura bescutie mici, cari plesnescu si trecu in ulcere — sgaibe. — Tractarea paduceilor este dara ai scaldă in apa nu pre rece — de 16—18° R. de mai multe-ori pe dī 5—10 minute, si apoi ai inveti cu comprese umede pana-ce se vindeca. Pedeceii se nascu prin repentina incaldire a unei parti recite, si provin la acele parti ale corpului, cari suntu mai espuse schimbarii de temperatura seu cari suntu proventute cu puçinu sange d. e. nasulu, buzele, urechile, picioarele, manile. Deci dela unu frigu mare se nu intramu de locu in caldura mare, cu atatu mai puçinu se ne apropiemu de cuptorii ori de focu si se invertosiamu numitele parti in contra frigului spalându-le in tota dilele cu apa rece si frecându-le bine, apoi tienându-le nu pre calde si in contactu cu aerulu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cele mai bune medicamente.

Patru medicamente suntu, cari nu ne insiala neci odata, de le-amu intrebuintat' ori la ce patima. Ele se potu amestecat in felurite moduri si lucra mai bine la olalta, insa cate odata trebuie luatu mai multu acusi din unulu acusi din altulu. Dreptu aplicate elu sanéza totu, ce este de sanatu. Si cari suntu aceste medicamente minunate? Dóra e Calosululu? Opiulu? Chin'a? ori unsórea de pesce? Neci de cum! Ele suntu: 1. *mancare simpla*; 2. *ara curata*; 3. *apa curata prospeta*; 4. *lucrulu seu baremu primblarea*.

Durere inse ca publiculu nu are drepta creditia in tota patru aceste medicamente, si mediculu, care le-ar prescrie, si aru perde curéndu creditulu. Caci reulu jace acolo, ca onoratulu publiculu, receptulu, care aru suna numai pentru aceste patru medicamente, nu laru urma, si totusi aru misica ceriul si pamentulu, deca nu laru ajutá. A luá la tota óra o lingura de medicina ori vre-o cate-va hapuri — pilule — merge; inse a se abstrage dela datinele rele, a evitá mesele bogate de mancare, de vinu, bere, rachiul, cafea, a espune membrele lenesie aerului seu a le baga in apa — o, acest'a nu merge — acest'a nu e cu potintia!

Déca in fine nu mai merge, mai departe si admonitiunile devinu mai imbulditòrie, a cercà o impacaciune 'nainte de total'a crida atunci le deschide ospital'a porta o baia ori unu institutu sanativu. Fericie de acel'a, care nimeresce loculu.

Drulu A. Düring in Hamburg a deschisu 'nainte cu vred cäti-va anii unu institutu sanativu; elu e cunoscutu de literatu prin opul'u seu „Despre sanarea morbului sacharaceu — Diabates mellitus — candu adeca patimasi urineza sacharu. Acestu opu are pentru publicu acelu interesu, cäci elu esclude ori-ce altu medicamentu, dându locu numai la cele patru mai susu enumerate. Si cu ce succesu! Acestu morbu se privesce de obste că nesanativu, a fostu tractatul cu cele mai escovise medicamente, cu cele mai eminente experiente dietetice si totusi a urmatu mórtea.

Drulu Düring delatura töte medicamentele, tiene strinsu la diet'a — alimentatiune simpla, la aeru prospetu diu'a si nöptea, la ingrigirea de pèle si la misicare solida, si cu aceste patru sanéza elu morbulu.

Candu cene-va este atacatu de o patima grea si este precale, de a percurge un'a din cele mai insemnate si pericolosa bôla si prin cele patru medicamente, mai susu numerate, anume prin apa, este scutitul de mórtie si proportionalminte degraba insanatosiatu, — atunci toti contrarii acëstei procedure dicu: „neci n'a fostu aceea ori aceea bôla“! Fiindu inse că diabetele seu baia de sacharu aréta simptome, atât'a de aiéve, incâtu nu pote fi neci o indoiala despre ea doved'a despre cur'a lui Düring nu se mai pote, trage neci la indoela. Lângă bolnavulu cu simptomele generali sta chemiculu cu cumpan'a sa si arata numerii procentuali ai sacharului storsn si dupa doue ori trei septemani, candu bolnavulu se semte că si nou-nascutu, omu sanatosu, afirma érasi chemiculu, că nu mai e neci o urmă din patim'a lui. Aicea nu e cu potintia neci o negatiune, neci o alt'a decchiaratiune! — Inse insanatosiatulu inca nu e securu de ataculu inimicului seu betranu, se va reñtórce érasi la vieti'a rea si nepotrivita de mai 'nainte, — elu trebuie prin firm'a tienere la cele patru medicamente se-si cascige in laintrulu seu unu omu nou — 'nainte de ce aru poté triumfa; si atât'a döra nu va fi pré multu a cere dela elu.

Déca acele patru medicamente dietetice in man'a Dlui Düring potu saná cele mai grele forme de bôle ale nutritiunei, precum ele se aréta in diabetele, se intielege de sine, ca nenuverate.

patimi mai usioare, ce-si iau originea totu din acést'a radecina, se voru poté delaturá cu multu mai usioru. Drulu Düring tiene peitru acést'a cura lunele de érna mai potrivite, decâtu cele de véra, pentru-că aerulu mai rece este mai desu decâtu celu de véra și pentru ace'a la fie-care inspiratiune se attrage in plumiani mai multu ocsigenu cu aerulu rece, decâtu cu celu caldu. Nu é de viha clim'a nostra, déca noi ne bolnavimur, ci numai singuru modulu vietii alu nostru.

Drulu Düring ne invézia cum se ferbemu pomele uscate, că se fie usioru mistuibile, merele, perele, prunele, ciresele, visinele etc. uscate se spala sér'a baremi in dôue ape bine, apoi se punu in o óla de pamentu și se tórnă preste ele atât'a apa rece, cătu se tréca de 2—3 degete preste ele și asiá au se sté tota nótpea. Demanéti'a se ferbu totu in ap'a ace'a baremi $1\frac{1}{2}$ óra foră sacharu incetu. — Elu recoménda a se moiá astfeliu și arpacișiu, gresulu, grisulu si apoi alt'a dí a le ferbe totu in ap'a ace'a la focu linu 3—4 óre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Altuirea seu vaccinarea.

Pe cându in tota Germania, o mare parte a Angliei și a Franciei medicii nepreocupati redica vocea loru în contra altuirlui vaccinei; pe cându matrónele germane gatescu petitiuni la Reichstag subscrise de mi de mame ingrigite de prosperitatea natiloru loru: atunci ministeriulu de interne cislaitanu acordá medicului vaccinatoriu Moriz Hay pentru institutulu seu numitul „vaccinatoriulu vitieiloru“ o subventiune de 2000 fl. pe anu. Acesta fapta ne dà ocasiune a vorbi ceva pe scurtu despre altuirea vaccinei, mai nainte de ce ni-amu fostu propusu a tractá acest'a materia, cu atât'a mai multu, cu cătu se ande, că și in Austria se va aduce o lege siluitória pentru vaccinarea copiiloru. Eta cum vorbesce unu învétiau despre vaccinare:

„Déca unu calatoriu s'ar' intórce din Afric'a si né-aru povestí că la Asiantis este lege, a altui toti pruncii mici in anulu dintanu alu vietii loru cu scârbosulu puroiu alu animaleloru bolnave, că se-i faca in adinsu bolnavi si de multe-ori pentru tota vieti'a bolnavitosi, credereamur noi acést'a? Si déca elu apoi né-aru incre-dintia, ca Asiantisi pôrta o forte buna statistica si din ea ne potu

dovedi, că ostasii loru din deceniu in deceniu devinu totu mai mici și mai neapti pentru servitiulu militariu, de cându s'a introdusu acésta lege, atunci noi nu amu concede, ca insusi unu poporu selbatecu aru poté fi atâtu de smintitu.“

„Si ce facemu noi? Cându se cere: in cea mai aprópe se temana mitutelulu nostru trebue altuitu, noi ne supunemura fora intardiare si ne bucuram, déca „vaccin'a vine asié frumosu“ si déca pentru marea binefacere, ce noi amu prestatu copiiloru nostri, ei suntu mantuittí cu vreocâte-va dile si nopti de friguri că si cându inveninarea aru poté fi mantuita cu aceste! — Déca inse copilulu cu fația inviosia bevine morbosu, patimesce cu lunele de puroirea raniloru seu altoru simptóme rele, acésta neci decumu nu vine dela altuitu — nu, ci elu a trebuitu se fia mai 'nainte morbosu, ce acuma se ivesce si la ce avemu se ne felicitamu. — Déca inse copilulu la altuitu este molepsitu de înspaimentatóri'a bólă sifilitica, care 'lu face pentru tóta viéti'a ruinatu, atunci nu mai vorbim despre acésta.“

Se pare că fie-care epoca a timpului trebue se fia supusa unor forme nebune. Scimu că in evulu mediu au domnitu astfelii de forme ale nebuniei că bôle poporale, cari se manifestau in man'ia de jocu și in procese de strigóie etc. — inse noi nu vremu să scimu, că man'ia altuitului este form'a nebuniei, este morbulu poporalu alu dileloru nóstre. Cu schimbarea moravurilor se manifestea ea in schimbata forma. Man'ia altuitului a nostra este continu'a esecutore a uciderei vitleemice de copii.“

Mai 'nainte de ce s'a altuitu cu vaccina, s'a altuitu cu versatu — bube — omenescu. Omenii se faceau morbosii de versatu de fric'a versatului! — Imperatii si regii mergeau 'nainte cu bunu exemplu.

Atâtu de tare au fostu ómenii convinsi despre nebuni'a acésta, incâtu Catarin'a I. imperatés'a Rusiei dede fie-carui rusu căte o rubla, déca elu supuné copilulu seu la altuitulu cu versatu. Dupa ce inse se vediu, că cu acésta procedura morbulu versatului se latiesce înfricosiatu si ómenii mureau că muscle, se opri acesta manipulatiune sub grea pedépsa. Si acuma érasi sub pedépsa se demânda altuitulu cu vaccina — dar' tempulu se apropia, cându si acest'a va fi oprit u érasi sub grea pedépsa.“

„Scu că mi se va obiectá, că eu esagerezu; căci altuitulu nu scutesce de grozavulu morbu alu versatului, care ar' atacá ome-

nimea că unu angeru sugrumatoriu, si pe cei ce nu-i sugruma, și face orbi si surdi, și mai puținu deformati prin semne afunde pentru totă viața. — Drulu Jenner care a aflat vaccin'a, este fericit și astăzi în toate calendarile și Higienile, că unul din cei mai mari binefacatori ai omenimii și a primit dela practicii Englezi la anul 1807 o remuneratiune națională de 20,000 pondi sterling — peste 120,000 taleri. — Asiē dăra trebuie se fia ceva în lucru.“

„Asiē e, pentru Drulu Jenner a fostu acestu altuitu sănătate bună, cu atât'a mai multu, cu câtă elu a fostu destulu de întreținut, a nu altuși și alu doilea fiu alu seu, după ce a facutu trist'a experientia, că celu dintâi după altuire s'a bolnavită și a morită. Altuitul a fostu destulu de manosu și este și astăzi pentru toți vaccinatorii. Altu folosu nu a adus, ci a facutu multe daune. Si practicii Englezi vedu acuna această eroare destulu de chiar și se săilescu a scutură acestu jugu de altuitu. De și în parlamentu a invinsu inca nemintea, totusi inimică lui crescă și Statistic'a vorbește pre distinsu, că cu introducerea vaccinei sfortiate a crescutu mortalitatea copiilor și a decrescutu impopulația. Pretutindenea a luat poporul lucrul în mâna și se pregatesc petițiuni cu asaltu catra parlamentu, cari ceru cassarea altuitului vaccinei.“

Contrarii altuitului afirma cu dreptu cuvintu: 1-o Că lîmfă dela vacă nu e ceva de senză nevinovat, ci ea este unu veninu animalu scarbosu și periculosu; 2. că altuitul nu scutesce de versatu, căci acăstă se poate experienta în toate dilele și în érn'a din an. 1867—1868 în Marsilia a grasatu epidemii' versatului numai între cei realtuiti ai garnizoniei; 3. că neci versatul nu s'a facutu mai domulu, neci nu s'a schimbă prin altuitu; 4. că oftic'a, serpul'a, și alte boli s'a inmultită și a crescutu mortalitatea între copii; 5. că totu odata cu altuitul s'a transplantat și sifilisul — veneri'a — și alte reale boli și pe lângă cea mai mare precauție a medicului; — 6. că altuitul este de prisosu și din acelui temei, căci versatul nu este periculosu de sine, ci numai prin tractarea rea, nepotrivita. La tractarea lui cu apa — m'am convinsu R. — decurge elu fora pericolu și fora semne — elu este unu procesu curatitoriu după care organismulu se face mai poternicu și mai sanatosu.“

„Pe lângă toate acestea obiectiuni și multe altele în contra altuitului cu vaccina, elu este inca lege, și care nu e altuitu să eschide dela institute, școala etc. Aci nu ramane dăra alta, decâtă a altuilor copii mai marisiiori candu apoi suntu și mai poternici și potu suferi usioru acăstă inveninare. Cine nu vré se crede cuvințelor mele, acel'a asculte, ce dicu cei mai mari corifei ai științei medice.“

Profesorulu Felix de Niemeyer, ale căruia cuvinte suntu astăzi pentru medici oracule și care respinge agitația în contra altuitui, opresce vaccinarea la copiii debili, plăpândi, pentru că

este o fericire pentru copii, a ramane neatacati de morbi, in anii din taini ai vietii, in cari desvoltarea corpului decurge mai repede si in care prin relatiunile externe favoritorie ori nefavoritorie se pune cea mai mare parte fundamentul unei sanatati firme si virtuoze ori debile si plapande. Insasi vaccin'a poate prin friguri eruptivnali si mai tarziu prin friguri de suparatiune — captura, — care nu lipsescu neci odata si dupa mersurarea temperaturei cate odata se sue la mare gradu, mai virtosu la copiii cari si asi'e nu suntu pre virtosi si le lasa simbulurile spre hectica."

Daca asi'e osebesce unu aparatoriul altuitului, atunci lu avem'u de lipsa a mai invoca auctoritatatile medicinali, cari suntu in contra altuitului. D. e. pe unu Dr. Rittinger, Dr. Rosser, Dr. Hamernicu, Dr. Becker si multi alti, cari condamna altuitulu! — Inse se ne fia permisa intrebarea: Ore nu suntu toti pruncii in anul din taini plapandi? Si cine poate raspunde, pentru de a lasa se altuiasca copilulu seu!

Dilele altuitului suntu numerate. Faptele vorbesc pre chiaru, numerii statistici dovedescu pre lamuritul, ca sanatatea poporului si crescerea poporului a scadiu sub dominatiunea altuitului, si ca acestu adeverita nu se mai poate negusi. Lupta s'a incinsu pretutindenea si a fostu portata cu multa caldura de reposatulu Dr. Rittinger in Stuttgart, care mai bine de 20 ani a sprijinitu agitarea in contra altuitului in Anglia, Germania, Franta cu celu mai extensu si mai scientific materialu. In biroului statisticu regesecu din Berlinu s'a doveditu, ca duratiunea vietii midilocia in cei 40 ani din urma a scadiu necontenit. Aceasta afirma si statistica administrativa in Austro-Ungaria, ca mersu' minimala a soldatilor a trebuitu se se scada in toate statele cu altuire, si ca dela inveninarea cu vaccin'a a poporelor se scade neintreruptu vitalitatea corporala si duratiunea vietii omenesci. Aceste suntu fapte cari si pre cei mai credinciosi in binefacerea altuitului trebuie se-i sigidue si se scuture credint'a in auctoritati.

In Austria comitele Zedtwitz a scrisu o brosura pentru popor in contra altuitului si Dr. Roser a datu in anul 1869 in Reichstag petitiunea Drului Hamernic in contra sfortierii altuitului pe langa o cuventare splendida tienuta in 20 Juniu. In Anglia stau cei mai renumiti medici vaccinatori in contra vaccinei si in Franta a fostu opritu Imperatorul Napoleon revaccinarea. In Prusia si Bavaria s'a datu petitiuni preste petitiuni in dietele provinciale in contra altuitului si si pregatescu, precum amentiram'du mai susu' petitiuni cu misi de subscrisi din partea mamelor, pentru retragerea mandatului sfortiatu. Dogm'a altuitului cu vaccina incepe a se clatin'a si e sperantia, ca curandu va cade cu totul, caci o mai sustieuu numai aceia, carii tragu folosu din ea.

Redactoriu: Dr. P. Vasiliu. | **Editoru: N. F. Negruțiu.**